

Ljubomir Hristić

Koncept urbanih legendi*

Apstrakt: Proučavanje legendi najtransparentnije je polje istraživanja, jer priče kojima ljudi veruju predstavljaju bitnu stavku u njihovom *sve-tonazoru*. "Ako je istinito, onda je važno", aksiom je kome treba verovati, bez obzira da li je zaista istinito ili ne. Sama činjenica da smo svesni ovog modernog folklora, koji nam je svima manje-više svojstven, otkrovenje je po sebi; ali ako odemo korak dalje i uporedimo ove priče, izdvojimo njihove stalne teme i povežemo ih sa kulturom, možemo steći plodonosan uvid u globalni/lokalni *duh vremena*.

Ključne reči: urbane legende, folklor

Folklor i urbana legenda

Folklor živi kroz usmenu tradiciju, ali svaka usmena komunikacija nije folklor. Razni oblici ljudske usmene razmene, od neobaveznih svakodnevnih razgovora do formalnih razgovora o poslu ili industriji, zakonu ili školstvu, retko predstavljaju pravi usmeni folklor. Proučavanje ove discipline proizlazi iz sakupljanja, klasifikacije i tumačenja kulturnog konteksta onih proizvoda svakodnevne ljudske komunikacije koji su stekli donekle stabilan ishodišni oblik i koji se prenose od osobe do osobe, od grupe do grupe i s generacije na generaciju.¹ Mi nismo ništa više svesni svog folklora od gramatičkih pravila svog jezika. Kada sledimo drevni običaj neformalnog prenošenja znanja i mudrosti ili prihvaćene modele ponašanja – usmeno prenošenje od osobe do osobe, ne koncentrišemo se na formu ili sadržaj našeg folklora; umesto toga naprosto smo recipienti informacije koju nam drugi saopštavaju i koju potom, manje-više tačno, prosleđujemo dalje, drugim slušaocima. U ovom lancu usmene tradicije, informacija koja poprimi jasne obrise priče naziva se narativni folklor, a one od njih koje su navodno istinite – legende. Ovo je, uopšte, tipični proces nastajanja i prenosa legendi koji je postojao u drevna vremena

* Autor je stipendista Ministarstva nauke Republike Srbije, na projektu "Antropologija u 20. veku: Teorijski i metodološki dometi" (ev. broj 147037)

¹ Barbara Kirshenblatt-Gimblett, Folklore's Crisis, *Journal of American Folklore*, Vol. 111, No. 441. Folklore: What's in a Name? 1998.

te kontinuirano postoji i danas. Irelevantno je da li se zaplet tiče zmaja iz pećine ili miša iz flaše Koka-Kole.

Izgleda neverovatno da legende – urbane legende – i dalje postoje u današnje vreme pismenosti, brzih sredstava komunikacije i stalnih putovanja. Dok su preci morali da se oslone na usmenu tradiciju razmene vesti o promenama i opasnostima u nepoznatim predelima, izgleda kao da mi više nemamo potrebu za narodnim izveštajima o dešavanjima, a ni za njihovim tendencijama da izvrću činjenice. Dobro su poznate mnoge čudne, fascinantne, ali neproverene glasine i priče o ubicama, ludacima na slobodi, šokantnim ili smešnim ličnim iskustvima, neispravnim industrijskim proizvodima i mnogim drugim neobjašnjivim misterijama svakodnevnog života. Ponekad se srećemo s različitim usmenim verzijama ovih priča, a ponekad čitamo o sličnim događajima u novinama ili časopisima; ali retko kad ćemo naći pouzdane dokaze za njih, a nećemo ih ni tražiti. Nedostatak potvrđujućih informacija ne umanjuje privlačnost urbanih mitova. Mi uživamo u njima kao u bilo kojim drugim pričama i verujemo da su makar polu-tačne. Legende koje prepričavamo, kao i drugi oblici folklora, reflektuju nade, strahove i stresove našeg vremena. Ukratko, legende su definitivno deo modernog folklora – legende koje su podjednako tradicionalne, promenljive i funkcionalne kao i one iz prošlosti.

Proučavanje legendi najtransparentnije je polje istraživanja, jer priče kojima ljudi veruju predstavljaju bitnu stavku u njihovom pogledu na svet. Ako je istinito, onda je važno, aksiom je kome treba verovati, bez obzira da li je zaista istinito ili ne. Sama činjenica da smo svesni ovog modernog folklora, koji nam je svima manje-više svojstven, otkrovenje je po sebi; ali ako odemo korak dalje i uporedimo ove priče, izdvojimo njihove stalne teme i povežemo ih s kulturom, možemo steći plodonosan uvid u stanje naše današnje civilizacije.

Svi ovi *komunikacijski događaji* uglavnom sadrže različite jedinice tradicionalnog materijala koji se pamte, prepričavaju i uklapaju u repetativne društvene situacije. *Tradicija* je ključna u povezivanju izreka, nadimaka, poslovice, pozdravnih i oprostajnih formulacije, duhovitih opaski, anegdota i viceva u *folkloru*; i zaista, ovo su najpoznatiji *komunikacijski žanrovi* zapadnog folklora² (upozorenja Džejsonove³ o folklorističkom imperijalizmu izgleda da su potpuno pogrešne: ako ovakve legende ne postoje u drugim kulturama, onda se ovaj pojam ne dâ na njih presaditi. Ako postoje, onda će istraživanje o tome koliko se one razlikuju od legendi zemalja engleskog govornog područja biti od koristi, i njima i nama). Duže i složenije narodne forme npr. bajke, epovi, mitovi, legende ili balade nastaju samo u određenim situacijama usmenog predanja. Istinske tvorevine folklora

² Mary B. Nicolini, Is There a FOAF in Your Future? Urban Folk Legends in Romania 112. *The English Journal*, Vol. 78, No. 8. 1989.

³ Heda Jason, "Contemporary Legend". To Be or Not to Be? *Folklore*, Vol. 101, No. 2. 1990.

načelno zavise od perpetualnog usmenog prenošenja (uglavnom unutar prilično homogenih društvenih grupa) i od zadržavanja unutrašnjih obrazaca i motiva koji, u usmenoj razmeni, tokom vremena postaju tradicionalni. Usled ovih pravila postojanosti usmene tradicije, sve jedinice folklora, iako zadržavaju fiksno središnje jezgro, stalno se menjaju prilikom prenošenja, tako da postoji veliki broj *verzija* koje se razlikuju po dužini, detaljima, stilu i načinu interpretacije.⁴ Folklor se, ukratko, sastoji od raznih varijacija usmene tradicije. Urbane legende, s druge strane najčešće definišemo kao podvrstu narodnih priča, legendi kojima, za razliku od bajki, ljudi veruju, ili se u njih makar može poverovati i koje se, za razliku od mitova, događaju u bliskoj prošlosti a čiji su akteri obični ljudi, a ne drevni bogovi i demijurzi.⁵ One su pučka ili pre krypto-istorija. Kao i sve narodne legende, i urbane svoj kredibilitet stiču tačnim vremenskim i prostornim odrednicama ili pozivanjem na pouzdane izvore. Najrasprostranjenija odlika ovih urbanih priča je to da one predstavljaju odraz društvenih ili individualnih problema. Dandes i Pagter bave se *Urbanim folklorom iz carstva kancelarijskog pribora*,⁶ koji čine karikature, kružna pisma, obrasci i bilo koji drugi materijal koji radnici, pomoću fotokopir mašine, faksa ili drugih električnih uređaja kopiraju i razmenjuju. Ovaj folklor, po njima, predstavlja ljudski odgovor na zla urbanog života, pokušaj da se razbije monotonija života u kancelariji. Po njima, urbani folklor pruža osećaj individualnosti (pobedjujući rad u velikim nehumanim kancelarijama, pregrađenih samo paravanom) i pripadnosti nekoj grupi. Kulturno okruženje koje brzo evoluiralo, poznatije kao Internet, ogromni porast korisnika elektronske pošte, forumi i sobe za *chat* na Internetu – predstavljaju ono što Dandes i Pagter opisuju kao plodno tle za razvoj folklornih sadržaja. Već postoje brojni primeri folklora na Internetu, pogotovo urbanih mitova.

Način izvođenja, a ne tekst, definiše ovaj žanr.⁷ Linda Dež i Andre Važoni sugerisali su da taj karakter leži u procesu debate, a ne u nekom tipičnom sadržaju.⁸

U svetu modernih urbanih legendi uglavnom ne postoji geografski ili generacijski jaz između naratora i događaja. Priča je istinita; zaista se dogodila, i to nedavno i uvek nekoj osobi bliskoj naratoru ili makar *prijatelju prijatelja*.⁹

⁴ Richard M. Dorson, Is There a Folk in the City? *Journal of American Folklore*, Vol. 83, No. 328. The Urban Experience and Folk Tradition, 1970.

⁵ Jacqueline Simpson, Urban Legends in The Pickwick Papers. *Journal of American Folklore*, Vol. 96, No. 382. 1983

⁶ Alan Dundes; Carl Pagter, Thomas A. Burns, Reviewed Work(s): Urban Folklore from the Paperwork Empire. *The Journal of American Folklore*, Vol. 90, No. 355. 1977.

⁷ Elliott Oring, The Arts, Artifacts, and Artifices of Identity. *Journal of American Folklore*, Vol. 107, No. 424. 1994.

⁸ Linda Degh, Andrew Vazsonyi, The Memorata and the Proto-Memorata. *Journal of American Folklore*, Vol. 87, No. 345. 1974.

⁹ Jan Harold Brunvand, Response to Heda Jason on Urban Legend Studies. *Folklore*, Vol. 102, No. 1. 1991.

Iako je izvorište urbanih legendi nepoznato, način njihovog širenja nije. One se pričaju kako u neformalnim razgovorima, tako i u posebnim situacijama: oko logorske vatre, žurkama i u besciljnim razglabanjima po studentskim domovima. Njihova radnja često je smeštena u neposrednu blizinu i stvarna je, a ponekad se čini poznatom zbog drugih sličnih događaja u okruženju. Iako su likovi u ovim pričama često anonimni, oni predstavljaju osobe koje naratori i slušaoci znaju iz prve ruke. Priče prevladavaju velike razdaljine i pričaju se i prepričavaju, od osobe do osobe na isti način na koji su se pričali i prenosili mitovi, bajke i balade u ranim kulturama, s tom razlikom da se današnje legende prenose i putem masmedija. Grupe vršnjaka, naročito adolescenata, predstavljaju važan put prenošenja legendi, ali i druge staze širenja poput kancelarijskih službenika, članova klubova, religioznih, rekreacionih i regionalnih grupa takođe su važne. Pojedincima je važno da znaju sve nedavne tračeve i priče, i oni oživljavaju pauze za kafu, žurke ili putovanja najnovijim *navodnim* vestima. Pričanje neke legende inspiriše druge ljude da podele s ostalima nešto što su pročitali ili čuli, iz čega proizlazi živahna razmena pojedinosti i moguće stvaranje novih varijacija. Pripovedači su retko svesni svoje uloge *izvođača folklor*a. Svesna namena ovog načina pripovedanja je prenošenje istinitog događaja, a tek slučajno i zabavljanje publike. Ipak, ponašanje naratora pažljivo je odmereno, a njihov diskurs uzdržan i suptilno ubeđivački. Gestovima, pokretima očiju i promenom intonacije glasa pričama se dodaje dramatičnost, smisao i neizvesnost. Neki ljudi umeju da ih pričaju, a neki prosto ne, isto kao i viceve. Pasivni pripovedači urbanih legendi samo ih prenose kao čudne glasine, ali ih zato aktivni obrađuju u dramatične priče pune napetosti i humora. Ukratko, jedna urbana legenda će, kako su autori uglavnom tvrdili, imati sve ili veći deo sledećih osobina¹⁰:

Ona je priča.

Njena istinitost je pod znakom pitanja.

Navodno je istinita.

Dovoljno je verodostojna da se u nju poveruje.

Ona je spontanog ili, barem, neodređenog porekla.

Ima različite varijacije.

Pripisuje se navodno verodostojnom izvoru "iz druge ruke" (npr. "prijatelj prijatelja", "muž frizerke moje sestre", itd.)

Prenosi se od osobe do osobe usmenim ili pisanim putem (npr. faksom, fotokopijom ili elektronskom poštom).

Može da bude opominjuća.

¹⁰ Bill Ellis, "The Hook" Reconsidered: Problems in Classifying and Interpreting Adolescent Horror Legends. *Folklore*, Vol. 105. 1994.

Teškoće definisanja (pod)žanra

Sve do sredine 60-ih godina prošlog veka termin legenda nije često korišćen.¹¹ Iako je Dorson, jedan od najranijih folklorista koji su uopšte komentarisali ovaj žanr, nazvao ove naracije *legendama*,¹² najčešći termin korišćen u to vreme bio je *priča*, uz koji bi išao neki pridev: *moderna*, *moderna narodna* i *urbana narodna*; drugi naučnici bili su skloniji nazivima strašna ili *užasna priča*. Izgleda da je tek složenica *legende verovanja* označila definitivni otklon od ove terminologije, a postepena promena značenja ovog termina dogodila se 70-ih godina, najvećim delom pod uticajem dela Linde Dež: *Legende verovanja u savremenom društvu*.¹³ U isto vreme, intenzivnim terenskim radom u Americi i na drugim mestima utvrđeno je postojanje velikog broja ovih naracija. Brunvandova knjiga *Studija Američkog folkloru* izložila je nekoliko njih: *Autostoperka koja nestaje*, *Automobil smrti*, *Mačka u paketu*, *Pauci u kosi*, *Ukradena baka*, *Zabetonirani Kadilak*. U nastavcima ove knjige (1978 i 1986) lista je dopunjena. Brunvandova knjiga *Autostoperka koja nestaje* izašla je 1981. godine,¹⁴ i njeni nastavci predstavljaju pravi rezervoar materijala koji istraživači konsultuju. Sve ovo imalo je važan uticaj na proučavanje savremenih legendi. Nesrećni sporedan efekat Brunvandovog rada, (doduše nenameran) bio je stvaranje iluzije da postoji čitav jedan korpus priča koje nedvosmisleno možemo nazvati savremenim legendama i koje se lako prepoznaju. Bilo da je sam Brunvand to želeo ili ne, njegova dela (a prevashodno *The Vanishing Hitchhiker: American Urban Legends and Their Meanings*), su takođe odavale utisak da ove priče, tako grupisane, neminovno pripadaju istom žanru i imaju zajedničke funkcije. Te knjige su, čini se, ubedile istraživače da ne moraju da tragaju dalje od njih samih u potrazi za materijalom za analizu – a to je, dalje, pojačalo dojam da ove priče pripadaju sličnom, ako ne i identičnom, rodu i funkciji. Pitanje žanra ovog materijala nije niti izdvojeno, ni direktno istraživano. Čini se da je materijal klasifikovan pod legende gotovo po inerciji, pod uticajem pomenutog eseja Linde Dež iz 1970. godine.¹⁵ Središnji argument je opis legendi verovanja kao jednog roda, a ne opis priča poput

¹¹ Trudier Harris, Genre. *Journal of American Folklore*, Vol. 108, No. 430. Common Ground: Keywords for the Study of Expressive Culture. 1995.

¹² Richard M. Dorson, Is There a Folk in the City? *The Journal of American Folklore*, Vol. 83, No. 328. The Urban Experience and Folk Tradition. 1970.

¹³ Gillian Bennett, Contemporary Legend: An Insider's View. *Folklore*, Vol. 102, No. 2. 1991.

¹⁴ Jan Harold Brunvand, *The Vanishing Hitchhiker: American Urban Legends and Their Meanings*. 1989.

¹⁵ Linda Degh, Leonard W. Moss, [Is There a Folk in the City?]: Prepared Comments. *Journal of American Folklore*, Vol. 83, No. 328. The Urban Experience and Folk Tradition. 1970.

"Kuke".¹⁶ Iako je imao jak uticaj na razumevanje legendi verovanja¹⁷ (tada su definisane kao jednostavne priče s netradicionalnim tekstom, ali s tradicionalnim temama, motivima i verovanjima) kao podvrste legendi, ovaj rad nije, niti je mogao da utvrdi da je svaka priča, poput "Kuke", predstavljala legendu verovanje uvek kad bi bila interpretirana. Priče koje je analizirala zaista su funkcionisale na način na koji je ona definisala funkcionisanje legendi verovanja, ali iz ovako ograničenog dokazivanja nije osnovano bilo pretpostaviti da sve priče, koje su danas ovako označene, uvek i nesumnjivo funkcionišu na isti način, pogotovu jer se ovaj termin danas koristi u donekle drugačijem značenju. Dalje, dokazi često apsolutno protivreče pretpostavci o homogenosti ovog roda. Postoje mnogi dokazi¹⁸ da se zapleti i motivi savremenih legendi pojavljuju u raznovrsnim vidovima (glasinama, pričama iz ličnog iskustva, strašnim pričama za decu, narodnim pričama, vicevima) i među mnogim drugim modelima – i da ih ljudi prepričavaju pod različitim okolnostima i na razne načine ih izlažu. Luomala¹⁹, na primer, primećuje da postoji širok raspon oblika izlaganja *Autostoperke koja nestaje*. Danijelson²⁰ radije smatra da mnoge savremene legende potpadaju pod Baugmanovu kategoriju Z500-599 – *Priče užasa*. Heda Džejson²¹ je većinu legendi proglasila novelama. Čak i u radu Dežove postoji dovoljno dokaza da opravdaju drugačiju klasifikaciju. U njenom ispitivanju *Kuke*²², na primer, ona daje spisak konteksta i reakcija na ovu naraciju. Time objašnjava da, iako ova priča zaista izgleda uverljivo i integrisano u kulturne stavove i iskustva, ponekad je i pseudo-uverljiva i njena osnovna funkcija tada je zabavna, a ne podučavajuća. U najboljem slučaju, termin legenda predstavlja termin konvencije koji se ne sme shvatiti previše bukvalno, a u najgorem, varljivo uproščavanje. Međutim, ništa od svega ovoga ne bi bilo bitno kada klasifikacija ne bi uticala na očekivanja istraživača u vezi podataka i kada ne bi sugerisala pitanja koja treba postaviti u vezi s njima. Najznačajnije od njih je očekivanje da legenda ima suštinski kognitivnu

¹⁶ Bill Ellis, "The Hook" Reconsidered: Problems in Classifying and Interpreting Adolescent Horror Legends. *Folklore*, Vol. 105. 1994.

¹⁷ Bill Ellis, "Contemporary Legend": Cracks or Breakthroughs? *Folklore*, Vol. 102, No. 2. 1991.

¹⁸ Thomas Pettitt, Paul Smith, Jacqueline Simpson, Contemporary Legend: The Debate Continues. *Folklore*, Vol. 106. 1995.

¹⁹ Gillian Bennett, Contemporary Legend: An Insider's View, *Folklore*, Vol. 102, No. 2. 1991.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Heda Jason, Concerning the "Historical" and the "Local" Legends and Their Relatives. *Journal of American Folklore*, Vol. 84, No. 331. Toward New Perspectives in Folklore. 1971.

²² *Ibid.*

komponentu, društveno ili kulturno značenje koje se može otkriti ili rekonstruisati.

To značenje se obično nalazi pozivanjem na Baskomove *Četiri funkcije*,²³ prevashodno na treću i četvrtu, obrazovanje i društvenu kontrolu, a rekonstruiše se analiziranjem struktura i simbola priče na način na koji je to prvi uradio Dandes 1971. godine.²⁴ Posledica ovog je da su istraživači bili vođeni sociološko-antropološkim pristupom po kome su legende smatrane socio-kulturnim dokumentima koji odražavaju strahove i želje grupe koja ih prenosi. I zaista, priče o zagađenoj potrošačkoj robi, napadima, silovanjima i pljačkama, fudbalskim huliganima, otmicama, osvetama bolesnih i odbačenih, zlokobnim događanjima u centrima moći itd, očigledno veoma često i odražavaju društvene strahove velikog broja Evropljana i Amerikanaca (mada bi ovo trebalo dokazati, a ne uzeti zdravo za gotovo), a pomoću njih se može oblikovati jedno nejasno verovanje da je moderan život poguban po zdravlje.

S obzirom na raznolikost pripovedača, bilo bi isuviše jednostavno misliti da bi bilo koja funkcija naracije mogla biti tako čvrsto određena. Neka priča može stvarno imati mogućnost da izrazi specifične strahove i želje, ali da li će ih ili ne ona izraziti, zavisi od toga da li narator poseduje te strahove i želje, i da li će odlučiti da ih izrazi na ovaj način. Etnometodolog Alen Rajv piše: *Ono što je značenje i relevantnost određenog izlaganja ili ono što može biti značajan iskaz, nije utvrđena i ustanovljena stvar... ali... zavisi od konverzionog konteksta u kome se zbiva.*²⁵ Prenebregavanje ove činjenice, dovelo je ne samo do gušenja drugačijih pristupa, već i do nekih veoma apsurdnih tumačenja pojedinih legendi.

Iskustva evropskih naučnika²⁶ sugerišu da se još mnogo toga mora da uradi na osmatranju svega što se da opaziti u vezi s legendom (bilo kojom legendom, savremenom ili ne), a što možemo potom klasifikovati. U međuvremenu postavlja se pitanje da li je potrebna taksonomija za tumačenja ako se ona baziraju na pažljivim opservacijama zajednica i načina njihovog izvođenja. Dandes je oštro kritikovao komparativni metod koji se često imenuje folklornim metodom, navodeći da je kumulativan efekat svih studija proisteklih iz ovih principa minimalan. *Folkloristi... pažljivo sakupljaju i klasifikuju na desetine verzija jedinica folkloru, ali oni neizbežno odustaju od proučavanja*

²³ William Bascom, Folklore, Verbal Art, and Culture. *Journal of American Folklore*, Vol. 86, No. 342. 1973.

²⁴ Alan Dundes, Folk Ideas as Units of Worldview. *Journal of American Folklore*, Vol. 84, No. 331. Toward New Perspectives in Folklore. 1971.

²⁵ Gillian Bennett, Contemporary Legend: An Insider's View. *Folklore*, Vol. 102, No. 2. 1991.

²⁶ Linda Degh, Andrew Vazsonyi, The Memorate and the Proto-Memorate. *Journal of American Folklore*, Vol.87, No. 345. 1974.

značenja tih jedinica, bilo u opštem ili pojedinačnom kulturnom kontekstu. Takvi dugotrajni, iscrpljujući projekti sakupljanja, katalogizovanja, klasifikovanja i skraćivanja na motive i sažetke, na posletku dehumanizuju narativni materijal, možda radi izbegavanja suočavanja s latentnim značenjima²⁷.

Perspektive

Provokativni eseji Dandesa²⁸, Dežove²⁹ i drugih³⁰, istakli su da su tradicionalni koncepti izučavanja legendi postali potpuno nepraktični, naročito kod tipova naracija koji su kasnije grupisani kao savremene legende.

Sadržaj, empirijska istina/neistina, morfologija, verovanje, istorijska verodostojnost bili su pojmovi pomoću kojih je pokušano definisanje esencijalnog karaktera legende, ali bez uspeha. Shodno reči Fon Sidova upućene kontinentalnim folkloristima (Evropa, bez V. Britanije), zvuče proročki: *Moramo graditi naše istraživanje na životu i zakonitostima tradicije, a ne na suvim i beživotnim ekstraktima. Meso koje istraživanje postavlja na suve beživotne kosti, jeste i ostaje, mrtvo, ako nije povezano sa stvarnošću života, a samim tim je i bezvredno.*³¹ Ograničenja satkana od ideja koje su potekle od Linde Dež, Jana Brunvan-

²⁷ Alan Dundes, Folk Ideas as Units of Worldview. *Journal of American Folklore*, Vol. 84, No. 331. Toward New Perspectives in Folklore. 1971.

²⁸ Alan Dundes, Folk Ideas as Units of Worldview. *Journal of American Folklore*, Vol. 84, No. 331. Toward New Perspectives in Folklore. 1971.

²⁹ Linda Degh, What Is A Belief Legend? *Folklore*, Vol. 107, 1996.

³⁰ vidi: Michael P. Carroll, Allomotifs and the Psychoanalytic Study of Folk Narratives: Another Look at 'The Roommate's Death', *Folklore*, Vol. 103, No. 2. 1992; Michael Wilson, Legend and Life: "The Boyfriend's Death" and "The Mad Axeman", *Folklore*, Vol. 109. 1998; Bill Ellis, The Camp Mock-Ordeal Theater as Life. *Journal of American Folklore*, Vol. 94, No. 374, Folk Drama. 1981; Gerald T. Horiuchi, Joel Best, The Razor Blade in the Apple: The Social Construction of Urban Legends. *Social Problems*, Vol. 32, No. 5. 1985; Bill Ellis, De Legendis Urbis: Modern Legends in Ancient Rome. *Journal of American Folklore*, Vol. 96, No. 380. 1983; Jacqueline Simpson, Urban Legends in The Pickwick Papers. *Journal of American Folklore*, Vol. 96, No. 382. 1983; Jane Juska, Levitation, Jokes, and Spin the Bottle: Contemporary Folklore in the Classroom-A Teacher's View, *The English Journal*, Vol. 74, No. 2. 1985; Richard Bauman, Differential Identity and the Social Base of Folklore. *Journal of American Folklore*, Vol. 84, No. 331. Toward New Perspectives in Folklore. 1971; Jan Harold Brunvand, New Directions for the Study of American Folklore, *Folklore*, Vol. 82, No. 1. 1971; Elliott Oring, The Arts, Artifacts, and Artifices of Identity. *Journal of American Folklore*, Vol. 107, No. 424. 1994; Jan Harold Brunvand, Response to Heda Jason on Urban Legend Studies, *Folklore*, Vol. 102, No. 1. 1991.

³¹ Gillian Bennett, Contemporary Legend: An Insider's View, *Folklore*, Vol. 102, No. 2. 1991.

da i njegove knjige *Autostoperka koja nestaje* i njenih nastavaka, Vilijama Baskoma i teksta *Četiri funkcije folklor*, te Alana Dandesa, danas (donekle) sužavaju manevarski prostor pristupanju savremenim legendama na štetu slobodnih proučavanja oblika i funkcija ove zanimljive oblasti istraživanja. Ono što je zabrinjavajuće jeste kumulativni uticaj koji ona imaju na učenje o legendama, kada se uzimaju kao nedvosmisleno tačna i nesporna. Nekritičko oslanjanje na njih dovelo je do pojave protivrečnosti i ograničenja u učenju o savremenim legendama. Na primer, glavni argument Dežove³² je da su legende verovanja legende na osnovu svojih funkcija. Međutim, one se danas prvenstveno prepoznaju, ne po funkciji, već po *uobičajenom sadržaju*.³³ Usled toga ne postoji način da se posumnja, čak ni da se prodiskutuje o pitanjima: da li jedna priča, kao npr. *Kuka* jeste savremena legenda verovanja i da li ona ima *obrazovnu funkciju*³⁴ za društvo koje je prenosi. Dakle, primena određenih stečenih pristupa i modela, u kombinaciji s upotrebom gotovih funkcija preuzetih od Baskoma, preči da skući podatke i okameni teoriju o savremenim legendama. Ova opasnost nastaje jer se opravdavanje stečenih pristupa i snabdevanje nezavisnim dokazima postojanja društvenih strahova i želja, kao i dokazivanje sprege između tih strahova i stvarnih načina izlaganja priče, često ne smatraju potrebnim. Stoga je lako izostaviti neuredno izložen tekst u korist raznih urednih parafraza koje su prikladnije za apstraktnu analizu.³⁵ Krajnji rezultat je da i tekstovi i njihove interpretacije postaju naučna umetnička dela koja je teško osporiti jer pripadaju sistemu koji sam sebe definiše. Tako da, ako se sada makar postavljaju uznemiravajuća pitanja, to su onda dobre vesti. Ako se pojavljuju greške i rupe u ovoj monolitnoj strukturi, utoliko bolje. Nesređenost, razdor i sumnja – pa čak i nekoherentnost – su znaci da naučnici nisu ništa *a priori* izostavili i da su otvoreni i pripravnici za različite mogućnosti koje buduća proučavanja donose.

³² Linda Degh, What Is A Belief Legend? *Folklore*, Vol. 107. 1996.

³³ Trudier Harris, Genre, *Journal of American Folklore*, Vol. 108, No. 430. Common Ground: Keywords for the Study of Expressive Culture. 1995.

³⁴ Barbara Morgan-Fleming, Teaching as Performance: Connections Between Folklore and Education, *Curriculum Inquiry*, Vol. 29, No. 3. 1999.

³⁵ Bill Ellis, 'Contemporary Legend': Cracks or Breakthroughs? *Folklore*, Vol. 102, No. 2, 1991.

Ljubomir Hristić

Defining Urban Legends

Urban legends are friend-of-a-friend stories (FOAFS) that are told to describe strange, but supposedly real events, when in fact they are fictional through word of mouth invention or distortion. There is usually a true element to the legend, but it becomes fictional as it is passed from one person to the next. Core elements in most urban legends remain similar, but the details of the story can differ from one milieu to the next. In the following paper focus is brought upon the naming, and subsequent debates that emerged in this, *par excellence* folklore genre.

Key words: urban legends, folklore